

ભગવાન આદિનાથ બાળ પત્રિકા

****ઉંમર:**** ૧૦-૧૫ વર્ષ

****ભાષા:**** ગુજરાતી

MANISH V. SHAH, Subhanpura, Vadodara. Mobile : 94299 26447 (WhatsApp)

****અનુક્રમણિકા****

1. ****પ્રકરણ ૧:**** ભગવાન આદિનાથ: જીવનની મુખ્ય ઘટનાઓ
2. ****પ્રકરણ ૨:**** ભગવાન આદિનાથના જીવનમાંથી મહત્વની શીખ
3. ****પ્રકરણ ૩:**** ભગવાન આદિનાથની શિક્ષાઓ
4. ****પ્રકરણ ૪:**** અક્ષય તૃતીયા: પ્રથમ આહાર ચર્યાની અમર ગાથા
5. ****પ્રકરણ ૫:**** ચાલો જાણીએ કેટલું શીખ્યા! (પ્રશ્નોત્તરી)
6. ****પ્રકરણ ૬:**** શબ્દ શોધ
7. ****પ્રકરણ ૭:**** ગણિત પ્રશ્નોત્તરી
8. ****પ્રકરણ ૮:**** વાર્તા: સાચી મદદ (ચિત્રકથા શૈલી)
9. ****પ્રકરણ ૯:**** કવિતા: શીખીએ આદિનાથથી
10. ****પ્રકરણ ૧૦:**** કવિતા: આદિનાથ ભગવાન
11. ****પ્રકરણ ૧૧:**** ભગવાન આદિનાથના પૂર્વ ભવ: તીર્થંકર બનવાની યાત્રા

પ્રકરણ ૧: ભગવાન આદિનાથ: જીવનની મુખ્ય ઘટનાઓ



વ્હાલા બાળકો, શું તમે જાણો છો કે આ અનંત કાળચક્રમાં, આ વર્તમાન યુગ (અવસર્પિણી કાળ)ના આપણા સૌથી પહેલા તીર્થંકર કોણ હતા? એ હતા ભગવાન ઋષભદેવ, જેમને આપણે સૌ ખૂબ આદર અને પ્રેમથી આદિનાથ ભગવાન પણ કહીએ છીએ. 'આદિ'નો અર્થ જ થાય છે - પહેલો અથવા શરૂઆત કરનાર. તેઓ માત્ર પહેલા તીર્થંકર જ નહોતા, જેમણે આપણને મોક્ષનો માર્ગ બતાવ્યો, પરંતુ તેઓ માનવતાને સંસ્કારી રીતે જીવવાની કળા શીખવનારા પણ પહેલા મહાપુરુષ હતા.

*** **જન્મ:**** તેમનો જન્મ પવિત્ર નગરી અયોધ્યામાં ઇક્ષ્વાકુ વંશના રાજા નાભિરાય અને મહારાણી મરુદેવીને ત્યાં થયો હતો. તેમના જન્મ સમયે ચારેબાજુ અદ્ભુત પ્રકાશ ફેલાઈ ગયો અને આખી નગરીમાં ખુશીઓ અને ઉત્સવનો માહોલ છવાઈ ગયો, જાણે સ્વયં સ્વર્ગ ઘરતી પર ઉતરી આવ્યું હોય.

*** **યુગ પરિવર્તન:**** તેમના સમયમાં ધીમે ધીમે પ્રકૃતિમાં પરિવર્તન આવવા લાગ્યું. પહેલા 'કલ્પવૃક્ષ' હતા, જે લોકોની બધી જરૂરિયાતો પૂરી કરી દેતા હતા. પરંતુ હવે તેમાંથી મળતી વસ્તુઓ ઓછી થવા લાગી. લોકોને ભોજન, વસ્ત્ર અને આવાસ માટે સંઘર્ષ કરવો પડી રહ્યો હતો.

*** **જીવન કળાના દાતા:**** ત્યારે દૂરંદેશી રાજકુમાર ઋષભદેવે લોકોની પીડા સમજી. તેમણે સ્વયં ચિંતન કરીને અને પછી સૌને શીખવીને સમાજને એક નવી દિશા આપી. તેમણે ખેતી કરવાનું (કૃષિ) શીખવ્યું જેથી અનાજ ઉગાડી શકાય, લખવા-વાંચવાનું (મસિ) શીખવ્યું જેથી જ્ઞાનનું આદાન-પ્રદાન થઈ શકે, આત્મરક્ષા અને સમાજની રક્ષા માટે શસ્ત્ર ચલાવવાનું (અસિ) શીખવ્યું, અને સાથે જ વાસણ બનાવવા, કપડાં વણવા, ઘર બનાવવા (શિલ્પ) અને વેપાર (વાણિજ્ય) જેવી ૭૨ કળાઓ શીખવી. આ રીતે તેમણે અવ્યવસ્થિત જીવન જીવી રહેલા લોકોને એક સુસંસ્કૃત અને વ્યવસ્થિત સમાજમાં જીવતા શીખવ્યું.



* **વિવાહ અને પરિવાર:** તેમના વિવાહ યશસ્વતી (જેમને સુમંગલા પણ કહેવાય છે) અને સુનંદા સાથે થયા. મહારાણી યશસ્વતીથી તેમને ૧૦૦ પુત્રો થયા, જેમાં ભરત ચક્રવર્તી સૌથી મોટા હતા, અને બ્રાહ્મી નામની પુત્રી થઈ. મહારાણી સુનંદાથી બાહુબલી નામના અત્યંત બળશાળી પુત્ર અને સુંદરી નામની પુત્રીનો જન્મ થયો. તેમના પુત્ર ભરત એટલા પ્રતાપી થયા કે તેમના નામ પરથી જ આપણા દેશનું નામ 'ભારતવર્ષ' પડ્યું. રાજકુમારી બ્રાહ્મીએ 'બ્રાહ્મી લિપિ'ની શોધ કરી, જેનાથી લખવાની શરૂઆત થઈ, અને રાજકુમારી સુંદરીએ 'અંકગણિત'નું જ્ઞાન લોકોને આપ્યું.

* **વૈરાગ્ય અને દીક્ષા:** તેઓ લાંબા સમય સુધી કુશળતાપૂર્વક રાજ કરતા રહ્યા. પણ એક દિવસ રાજસભામાં નીલાંજના નામની દેવલોકની નર્તકી નૃત્ય કરી રહી હતી. નૃત્ય કરતાં કરતાં અચાનક આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં તેનું મૃત્યુ થયું. આ ક્ષણભંગુર જીવનની સચ્ચાઈ જોઈને ભગવાન ઋષભદેવના મનમાં સંસાર પ્રત્યે ઊડી ઉડાસીનતા અને વૈરાગ્યનો ભાવ જાગી ઉઠ્યો. તેમણે તરત જ રાજપાટ ત્યાગવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેમણે પોતાનું રાજ્ય પોતાના પુત્રોમાં વહેંચી દીધું (અયોધ્યા ભરતને અને તક્ષશિલા બાહુબલીને) અને સ્વયં આત્મ-કલ્યાણના માર્ગે ચાલવા માટે જૈન દીક્ષા ગ્રહણ કરી લીધી. તેમની સાથે લગભગ ૪૦૦૦ અન્ય રાજાઓ અને લોકોએ પણ દીક્ષા લીધી.

* **પ્રથમ પારણું (આહાર ગ્રહણ):** દીક્ષા લીધા પછી ભગવાન આદિનાથ ગહન તપસ્યા અને ધ્યાનમાં લીન થઈ ગયા. તેમણે એક વર્ષ સુધી મૌન ધારણ કર્યું અને ભોજન-પાણી ગ્રહણ ન કર્યું. તે સમયે લોકોને એ જ્ઞાન નહોતું કે તપસ્વી મુનિને કઈ રીતે ભોજન આપવું (આહાર ચર્યા વિધિ). તેઓ વિચારતા કે આપણા પૂર્વ રાજાને શું જોઈતું હશે, અને તેઓ તેમને હાથી, ઘોડા, રત્નો, આભૂષણો વગેરે ભેટ આપવા લાગ્યા, જે ભગવાન સ્વીકારતા નહોતા. આ રીતે આહાર વિના લગભગ ૪૦૦ દિવસ (૧૩ મહિના અને ૯ દિવસ) વીતી ગયા. અંતે, જ્યારે તેઓ વિહાર કરતા હસ્તિનાપુર પહોંચ્યા, ત્યારે ત્યાં તેમના પ્રપૌત્ર (ભરતના પૌત્ર) શ્રેયાંસ કુમારને પોતાના પૂર્વ જન્મોનું સ્મરણ (જાતિસ્મરણ જ્ઞાન) થયું. તેમને યાદ આવ્યું કે મુનિઓને શુદ્ધ અને સાત્ત્વિક ભોજનની જરૂર હોય છે. ત્યારે તેમણે ભક્તિપૂર્વક ભગવાન આદિનાથને શેરડીના રસનો આહાર આપ્યો, જે ભગવાને પોતાની અંજલિમાં ગ્રહણ કર્યો. આ રીતે ભગવાનનું પ્રથમ પારણું થયું. આ મહાન ઘટનાની યાદમાં આજે પણ 'અક્ષય તૃતીયા'નો પર્વ મનાવાય છે અને લોકો 'વર્ષા તપ'નું પારણું શેરડીના રસથી કરે છે.

* **કેવળજ્ઞાન:** એક હજાર વર્ષ સુધી કઠોર તપસ્યા અને ધ્યાન કર્યા પછી, ફાગણ મહિનાના કૃષ્ણ પક્ષની અગિયારમી તિથિએ, પ્રયાગ પાસે પુરિમતાલ નગરના શકટમુખ ઉદ્યાનમાં વટવૃક્ષ નીચે ધ્યાન કરતાં, તેમને 'કેવળજ્ઞાન' એટલે કે સંપૂર્ણ અને અનંત જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ. હવે તેઓ બધું જાણનારા અને જોનારા સર્વજ્ઞ બની ગયા હતા.

* **ધર્મ તીર્થની સ્થાપના:** કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી, ભગવાને સંસારના જીવોને દુઃખમાંથી મુક્તિનો માર્ગ બતાવવા માટે ધર્મોપદેશ આપવાનું શરૂ કર્યું. તેમણે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક (ગૃહસ્થ પુરુષ) અને શ્રાવિકા (ગૃહસ્થ સ્ત્રી) રૂપી ચતુર્વિધ તીર્થ (સંઘ)ની સ્થાપના કરી. આ સંઘ આજે પણ જૈન ધર્મની ધ્વજા લહેરાવી રહ્યો છે.

* **નિર્વાણ (મોક્ષ):** અંતે, પોતાનું આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં, ભગવાન આદિનાથે કૈલાશ પર્વત (જેને અષ્ટાપદ પણ કહે છે) પર યોગ નિરોધ કરીને મહા વદ ચૌદશના દિવસે સર્વ કર્મોનો નાશ કરી શાશ્વત સુખમય અવસ્થા, એટલે કે મોક્ષને પ્રાપ્ત કર્યું. તેઓ જન્મ-મરણના ચક્રમાંથી હંમેશ માટે મુક્ત થઈ ગયા.

પ્રકરણ ૨: ભગવાન આદિનાથના જીવનમાંથી મહત્વની શીખ



ભગવાન આદિનાથનું પ્રેરણાદાયક જીવન આપણને સુખી અને સાર્થક જીવન જીવવા માટે ઘણી મહત્વની વાતો શીખવે છે:

1. ****અહિંસા:**** આ સૌથી મોટો ધર્મ છે. તેનો અર્થ છે - કોઈપણ નાના કે મોટા જીવને મનથી (ખરાબ વિચારવું), વચનથી (કઠોર કે ખોટું બોલવું) કે શરીરથી (મારવું કે કષ્ટ આપવું) દુઃખ ન પહોંચાડવું. જેમ કે, આપણે પ્રાણીઓને હેરાન ન કરવા જોઈએ, કીડી-મકોડાને કારણ વગર ન મારવા જોઈએ અને આપણા મિત્રો કે ભાઈ-બહેનો સાથે પણ લડાઈ-ઝઘડો કે તેમને ચીડવવા ન જોઈએ.
2. ****સત્ય:**** હંમેશા સાચું બોલવું, પરિસ્થિતિ ગમે તેવી હોય. ખોટું બોલવાથી વિશ્વાસ તૂટે છે અને આત્મા મલિન થાય છે.
3. ****અચૌર્ય (અસ્તેય):**** કોઈની પડેલી, ભૂલેલી કે આપ્યા વગરની કોઈપણ વસ્તુ ન લેવી. આ પ્રામાણિકતાનું પ્રતીક છે. શાળામાં કોઈ બીજાની પેન્સિલ કે રબર પૂછ્યા વગર લેવું એ પણ અચૌર્ય વ્રતનું ઉલ્લંઘન છે.
4. ****બ્રહ્મચર્ય:**** પોતાની ઈન્દ્રિયો, ખાસ કરીને મનને વશમાં રાખવું અને વ્યર્થના ભોગ-વિલાસથી દૂર રહેવું. વિદ્યાર્થીઓ માટે તેનો અર્થ છે પોતાનું ધ્યાન અભ્યાસ અને સારા કાર્યોમાં લગાવવું.

5. ****અપરિગ્રહ:**** જરૂર કરતાં વધુ વસ્તુઓનો સંગ્રહ (ભેગું) ન કરવો. પોતાની જરૂરિયાતોને મર્યાદિત રાખવી અને સાદું જીવન જીવવું. જેમ કે, જો આપણી પાસે રમવા માટે પૂરતા રમકડાં હોય, તો વધુ નવા રમકડાંની જીદ ન કરવી અથવા પોતાના જૂના કપડાં કે પુસ્તકો જરૂરિયાતમંદોને આપવા એ અપરિગ્રહનું પાલન છે.

6. ****કરુણા:**** સર્વ પ્રાણીઓ, ભલે તે મનુષ્ય હોય, પશુ-પક્ષી હોય કે વૃક્ષ-છોડ, સૌ પ્રત્યે દયા અને પ્રેમનો ભાવ રાખવો. બીજાના દુઃખને સમજવું અને તેમની મદદ કરવાનો પ્રયાસ કરવો.

7. ****જ્ઞાનનું મહત્વ:**** ભગવાને સ્વયં કઠોર તપથી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું અને સૌને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રેરિત કર્યા. જ્ઞાન જ અજ્ઞાનના અંધકારને મિટાવીને સાચો માર્ગ બતાવે છે. તેમની પુત્રીઓ બ્રાહ્મી (લિપિ) અને સુંદરી (ગણિત)એ જ્ઞાનના પ્રસારમાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવી. આપણે પણ ખૂબ મન લગાવીને ભણવું જોઈએ.

8. ****પુરુષાર્થ (પ્રયત્ન):**** તેમણે લોકોને ભાગ્યના ભરોસે બેસી રહેવાને બદલે આળસ છોડીને મહેનત અને ઉદ્યમ કરવાનું શીખવ્યું (જેમ કે ખેતી, શિલ્પ, વેપાર વગેરે). જીવનમાં સફળતા મેળવવા માટે સાચી દિશામાં પ્રયાસ કરવો ખૂબ જરૂરી છે.

9. ****સમભાવ:**** જીવનમાં આવતા સુખ-દુઃખ, લાભ-હાનિ, માન-અપમાન, સફળતા-નિષ્ફળતા જેવી બધી પરિસ્થિતિઓમાં શાંત અને સ્થિર રહેવું, વિચલિત ન થવું. આ માનસિક શાંતિ અને સંતુલન જાળવવામાં મદદ કરે છે.

પ્રકરણ ૩: ભગવાન આદિનાથની શિક્ષાઓ



ભગવાન આદિનાથે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી સમવસરણ (વિશેષ ધર્મસભા)માં સર્વ પ્રાણીઓને સુખી જીવન જીવવા અને આત્માનું પરમ કલ્યાણ એટલે કે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવાનો અમૂલ્ય માર્ગ બતાવ્યો. તેમની મુખ્ય શિક્ષાઓ આ પ્રમાણે છે:

* **આત્મ-કલ્યાણનો સાચો માર્ગ:** તેમણે સમજાવ્યું કે દુનિયાની બાહ્ય વસ્તુઓ, જેમ કે ધન-દોલત, પદ કે ભૌતિક સુખોમાં સ્થાયી સુખ નથી. સાચું અને અનંત સુખ તો પોતાના આત્માને ઓળખવામાં, તેને શુદ્ધ બનાવવામાં અને જન્મ-મરણના બંધન (કર્મો)થી મુક્ત થવામાં જ છે.

* **કર્મ સિદ્ધાંત:** આ દુનિયા કર્મના નિયમ પર ચાલે છે. આપણે જેવા વિચાર રાખીએ છીએ, જેવા વચન બોલીએ છીએ અને જેવા કામ કરીએ છીએ, તેવા જ કર્મ આપણા આત્મા સાથે બંધાય છે. સારા (પુણ્ય) કર્મોનું ફળ સુખદ હોય છે અને ખરાબ (પાપ) કર્મોનું ફળ દુઃખદ હોય છે. આ કર્મોના ફળ આપણને આ જન્મમાં કે આવતા જન્મોમાં ભોગવવા પડે છે. કર્મોને પોતાના આત્માથી સંપૂર્ણપણે દૂર કરીને જ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

* **મોક્ષ માર્ગ: ત્રિરત્ન:** કર્મોથી મુક્તિ અને મોક્ષ પ્રાપ્તિનો એકમાત્ર રસ્તો 'ત્રિરત્ન' એટલે કે ત્રણ રત્નોનું પાલન કરવાનો છે:

* **સમ્યક્ દર્શન:** દેવ, શાસ્ત્ર, ગુરુ પર સાચી શ્રદ્ધા રાખવી અને આત્માના વાસ્તવિક સ્વરૂપને માનવું.

* **સમ્યક્ જ્ઞાન:** જીવ, અજીવ, કર્મ વગેરે તત્વોનું સાચું અને શંકા રહિત જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું.

* **સમ્યક્ ચારિત્ર:** જ્ઞાન અનુસાર સાચું આચરણ કરવું, એટલે કે વ્રત, નિયમ, તપ વગેરેનું પાલન કરવું અને હિંસા, જૂઠ, ચોરી વગેરે પાપોથી બચવું.

* **સમાજ વ્યવસ્થા અને જીવન નિર્વાહ:** જ્યારે કલ્પવૃક્ષ સમાપ્ત થવા લાગ્યા, ત્યારે ભગવાને જ લોકોને સમાજ બનાવીને રહેવાનું અને જીવન ચલાવવા માટે આવશ્યક છ કર્મ (ષટ્કર્મ) શીખવ્યા: 'અસિ' (રક્ષણ કરવું), 'મસિ' (લખવું-વાંચવું, હિસાબ રાખવો), 'કૃષિ' (ખેતી કરવી), 'વિધા' (જ્ઞાન-વિજ્ઞાન શીખવું), 'શિલ્પ' (કળા અને કારીગરી) અને 'વાણિજ્ય' (વેપાર કરવો). આનાથી જ માનવ સભ્યતાનો વિકાસ થયો.

* **ચતુર્વિધ સંઘની સ્થાપના:** ધર્મના માર્ગ પર ચાલવા અને તેને આગળ વધારવા માટે, તેમણે ચાર પ્રકારના સંઘની સ્થાપના કરી:

* **સાધુ:** ઘર-પરિવાર અને સાંસારિક મોહ ત્યાગીને કઠોર વ્રતોનું પાલન કરનારા પુરુષો.

* **સાધ્વી:** ઘર-પરિવાર ત્યાગીને વ્રતોનું પાલન કરનારી સ્ત્રીઓ.

* **શ્રાવક:** ગૃહસ્થ જીવનમાં રહીને ધર્મનું પાલન કરનારા પુરુષો.

* **શ્રાવિકા:** ગૃહસ્થ જીવનમાં રહીને ધર્મનું પાલન કરનારી સ્ત્રીઓ.

આ ચતુર્વિધ સંઘ આજે પણ જૈન ધર્મનો આધાર છે અને આપણને સત્ય, અહિંસા અને સદાચારના માર્ગ પર ચાલવાની પ્રેરણા આપે છે.

પ્રકરણ ૪: અક્ષય તૃતીયા: પ્રથમ આહાર ચર્યાની અમર ગાથા



વ્હાલા બાળકો, શું તમે ક્યારેય વિચાર્યું છે કે સાધુ-સંતો ભોજન કેવી રીતે કરે છે? તેઓ પોતાનું ભોજન જાતે નથી બનાવતા. તેઓ ગૃહસ્થો (ઘરમાં રહેતા લોકો)ને ત્યાં જઈને શુદ્ધ અને સાત્વિક ભોજન માંગે છે, જેને 'ગોચરી' કે 'આહાર' લેવો કહેવાય છે. પરંતુ આ પરંપરા શરૂ કેવી રીતે થઈ? તેની વાર્તા જોડાયેલી છે ભગવાન આદિનાથ અને અક્ષય તૃતીયાના દિવસ સાથે.

****દીક્ષા પછીનો કઠિન સમય:****

જેમ આપણે વાંચ્યું, ભગવાન ઋષભદેવે રાજપાટ ત્યાગીને દીક્ષા લીધી. તેમની સાથે ઘણા લોકોએ પણ દીક્ષા લીધી. દીક્ષા પછી ભગવાન ગહન ધ્યાન અને તપસ્યામાં લીન થઈ ગયા. તેમણે એક વર્ષ સુધી પૂર્ણ મૌન રાખ્યું અને કોઈ આહાર (ભોજન-પાણી) ગ્રહણ ન કર્યો. તેઓ ગામ-ગામ, નગર-નગર વિહાર કરતા રહ્યા.

****લોકોનું અજ્ઞાન:****

તે સમયે લોકો મુનિઓની ચર્યા (જીવનશૈલી) અને તેમને આહાર આપવાની વિધિ ભૂલી ગયા હતા. જ્યારે ભગવાન ઋષભદેવ ભિક્ષા માટે કોઈ ઘર સામે ઊભા રહેતા, ત્યારે લોકો તેમને ઓળખી તો લેતા કે આ આપણા પૂર્વ રાજા છે, પણ તેમને સમજાતું નહોતું કે તેમને શું જોઈએ છે. તેઓ વિચારતા કે કદાચ રાજાને પોતાના રાજ્યની યાદ આવતી હશે અથવા તેમને કોઈ કિંમતી વસ્તુઓ જોઈતી હશે. તેથી લોકો તેમને સોનું, ચાંદી, હીરા-મોતી, રત્નો, સુંદર વસ્ત્રો, હાથી, ઘોડા, અહીં સુધી કે પોતાની કન્યાઓ પણ ભેટ કરવા લાગતા! ભગવાન તો વીતરાગી હતા, તેમને આ સાંસારિક વસ્તુઓ સાથે શું લેવાદેવા? તેઓ મૌન રહેતા અને કંઈપણ લીધા વિના આગળ વધી જતા.

****એક વર્ષનો લાંબો ઉપવાસ:****

આ રીતે પૂરો એક વર્ષ (૩૬૬ દિવસ) વીતી ગયો! ભગવાન અન્ન-જળ વિના તપસ્યા કરતા રહ્યા. તેમના

શરીરનું તેજ તો વધી રહ્યું હતું, પણ તેઓ શારીરિક રીતે ખૂબ કૃશ (નબળા) થઈ ગયા હતા. તેમની સાથે દીક્ષા લેનારા ઘણા મુનિઓ ભૂખ-તરસ સહન ન કરી શક્યા અને માર્ગથી ભટકી ગયા.

****હસ્તિનાપુરમાં આગમન:****

વિહાર કરતાં-કરતાં ભગવાન હસ્તિનાપુર પહોંચ્યા. તે સમયે ત્યાં રાજા સોમપ્રભ રાજ કરતા હતા, જે ભગવાન ઋષભદેવના પૌત્ર (બાહુબલીના પુત્ર) હતા. રાજા સોમપ્રભના પુત્રનું નામ હતું શ્રેયાંસ કુમાર.

****શ્રેયાંસ કુમારનું જાતિસ્મરણ જ્ઞાન:****

જ્યારે ભગવાન ઋષભદેવ હસ્તિનાપુરમાં આહાર માટે પધાર્યા, ત્યારે રાજકુમાર શ્રેયાંસ કુમાર પોતાના મહેલની બારીમાંથી તેમને જોઈ રહ્યા હતા. ભગવાનને જોતાં જ શ્રેયાંસ કુમારને અપાર ભક્તિ ઉભરાઈ આવી અને તેમને પોતાના પૂર્વ જન્મોનું સ્મરણ થઈ આવ્યું (જાતિસ્મરણ જ્ઞાન). તેમને યાદ આવ્યું કે પાછલા જન્મોમાં તેમણે મુનિઓને કઈ રીતે શુદ્ધ અને નિર્દોષ આહાર દાન આપ્યું હતું. તેઓ તરત સમજી ગયા કે ભગવાનને આ સમયે કોઈ રાજસી ભેટની નહીં, પરંતુ શરીર ટકાવવા માટે શુદ્ધ ભોજનની જરૂર છે.

****પ્રથમ પારણું: શેરડીનો રસ:****

તે જ સમયે શ્રેયાંસ કુમારના આંગણમાં ખેડૂતોએ તાજી શેરડી પીલીને તેનો રસ કાઢ્યો હતો અને મોટા-મોટા પાત્રોમાં ભરીને રાખ્યો હતો. શ્રેયાંસ કુમાર દોડીને નીચે આવ્યા, શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેર્યા અને અત્યંત ભક્તિ ભાવથી તે રસના પાત્રો લઈને ભગવાન સામે પહોંચ્યા. તેમણે વિધિપૂર્વક (નવધા ભક્તિથી) ભગવાનને પ્રાર્થના કરી, "હે સ્વામી! આ ઈશ્વરસ (શેરડીનો રસ) શુદ્ધ અને પ્રાસુક (નિર્જીવ) છે, કૃપા કરીને તેને ગ્રહણ કરી મારા પર કૃપા કરો."

ભગવાન ઋષભદેવે જોયું કે આ બાળક આહાર દાનની સાચી વિધિ જાણે છે અને અપાતો રસ પણ શુદ્ધ છે. ત્યારે તેમણે પોતાની બંને હથેળીઓની અંજલિ બનાવીને શ્રેયાંસ કુમાર દ્વારા અપાયેલો શેરડીનો રસ ગ્રહણ કર્યો.

****અક્ષય તૃતીયાનું મહત્વ:****

લગભગ ૪૦૦ દિવસ (એક વર્ષ, તેર મહિના અને નવ દિવસ પછી)ની કઠોર તપસ્યા પછી આ ભગવાનનું પ્રથમ પારણું હતું. જે દિવસે આ ઐતિહાસિક ઘટના બની, તે દિવસ હતો વૈશાખ માસના શુક્લ પક્ષની તૃતીયા તિથિ. ભગવાનના પારણાથી શ્રેયાંસ કુમારને મહાન પુણ્યનો બંધ થયો અને તેમના ઘરે ધન-ધાન્યની વર્ષા થવા લાગી. આકાશમાંથી દેવોએ પણ જય-જયકાર કર્યો, પુષ્પો વરસાવ્યા અને આ દાનની મહિમા ગાઈ. તેમણે કહ્યું, "અહો દાનં, અહો દાનં! આ દાન અક્ષય છે, તેનું પુણ્ય ક્યારેય ક્ષય (નષ્ટ) નહીં થાય."

ત્યારથી આ દિવસ ****અક્ષય તૃતીયા**** ના નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ ગયો. આ દિવસથી જ મુનિઓને આહાર આપવાની વિધિ (આહાર ચર્યા) ફરીથી શરૂ થઈ. આજે પણ જૈન ધર્મમાં અક્ષય તૃતીયાનું મોટું મહત્વ છે. લોકો આ દિવસે દાન-પુણ્ય કરે છે અને જે લોકો 'વર્ષો તપ' (એક દિવસ ઉપવાસ, એક દિવસ ભોજન) કરે છે, તેઓ આ દિવસે શેરડીના રસથી પોતાની તપસ્યાનું પારણું કરે છે.

આ વાર્તા આપણને શીખવે છે કે સાચું જ્ઞાન, વિવેક અને શુદ્ધ ભાવથી કરાયેલું દાન કેટલું મહત્વપૂર્ણ અને પુણ્યદાયી હોય છે.

પ્રકરણ ૫: ચાલો જાણીએ કેટલું શીખ્યા! (પ્રશ્નોત્તરી)
સાચો ઉત્તર પસંદ કરો:

1. ભગવાન આદિનાથના પિતાનું નામ શું હતું?
(ક) ભરત
(ખ) નાભિરાય
(ગ) બાહુબલી
2. ભગવાન આદિનાથનો જન્મ ક્યાં થયો હતો?
(ક) હસ્તિનાપુર
(ખ) અયોધ્યા
(ગ) કૈલાશ પર્વત
3. ભગવાન આદિનાથે લોકોને કઈ કળા શીખવી?
(ક) ફક્ત નૃત્ય
(ખ) ફક્ત ગાયન
(ગ) કૃષિ, મસિ, અસિ વગેરે ષટ્કર્મ
4. ભગવાન આદિનાથનું પ્રથમ પારણું (આહાર) કોણે કરાવ્યું હતું?
(ક) રાજા ભરત
(ખ) શ્રેયાંસ કુમાર
(ગ) રાજા નાભિરાય
5. ભગવાન આદિનાથને કેવળજ્ઞાન ક્યાં પ્રાપ્ત થયું?
(ક) અયોધ્યામાં વટવૃક્ષ નીચે
(ખ) હસ્તિનાપુરમાં શેરડીના ખેતરમાં
(ગ) પ્રયાગ પાસે પુરિમતાલ નગરના શકટમુખ ઉદ્યાનમાં વટવૃક્ષ નીચે
6. મોક્ષ માર્ગના ત્રિરત્ન કયા છે?
(ક) દાન, શીલ, તપ
(ખ) સમ્યક્ દર્શન, સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ ચારિત્ર
(ગ) અહિંસા, સત્ય, અચૌર્ય
7. અક્ષય તૃતીયાના દિવસે ભગવાન આદિનાથે કઈ વસ્તુથી પારણું કર્યું હતું?
(ક) ખીરથી
(ખ) શેરડીના રસથી
(ગ) ફળોથી

(જવાબ: ૧. (ખ), ૨. (ખ), ૩. (ગ), ૪. (ખ), ૫. (ગ), ૬. (ખ), ૭. (ખ))

પ્રકરણ ૬: શબ્દ શોધ

નીચે આપેલા શબ્દોને ચોરસમાં શોધો અને તેના પર ગોળ કરો:

- * આદિનાથ
- * ઋષભ
- * મરુદેવી
- * નાભિ
- * અયોધ્યા
- * ભરત
- * બાહુબલી
- * બ્રાહ્મી
- * અહિંસા
- * કેવળજ્ઞાન
- * કૈલાશ
- * શ્રેયાંસ
- * સુનંદા
- * સુંદરી
- * અક્ષય
- * તૃતીયા
- * ઈક્ષુરસ

સુ નં દા ર ત કૈ લા શ મ ક્ષ
હિં ક્ષ ના મ રુ દે વી હં ય
સા ક ભિ કિ રિ બા હુ બ લી ત્
રિ બ્રા હ્મી જ્ઞા ન ચ ર તી
ષ ય શ્રે યાં સ ક મ પ ત યા
ભ લ જ્ઞા ન પ વ ર ત ર ય ક
વ આ દિ ના થ ન ર મ છો શુ
ક મ લ પ ટ ક ક્ષ ય ત ધ્યા ર
સું દ રી લ ક મ ય ના ભિ સ
ઈ ક્ષુ ર સ ભ ર ત વ મ ક લ

પ્રકરણ ૭: ગણિત પ્રશ્નોત્તરી

ચાલો, ગણિતના કેટલાક દાખલા ગણીએ!

1. ભગવાન આદિનાથને મહારાણી યશસ્વતીથી કેટલા પુત્રો હતા? (સંકેત: પ્રકરણ ૧ જુઓ)
2. ભગવાન આદિનાથની દીક્ષા પછી લગભગ કેટલા દિવસો સુધી નિરાહાર તપસ્યા ચાલી? (સંકેત: પ્રકરણ ૪ જુઓ)
3. જો ભગવાન આદિનાથને બે પુત્રીઓ (બ્રાહ્મી અને સુંદરી) અને ૧૦૦ પુત્રો હતા, તો તેમના કુલ કેટલા સંતાનો હતા?
4. જો શ્રેયાંસ કુમારે ભગવાનને પારણું કરાવવા માટે ૫ અંજલિ (માની લો કે દરેક અંજલિમાં ૧૫૦ મિલીલીટર) શેરડીનો રસ આપ્યો, તો કુલ કેટલો રસ આપ્યો?
5. ભગવાને ૧૦૦૦ વર્ષ તપસ્યા કરી. એક વર્ષમાં ૩૬૫ દિવસ હોય છે (લગભગ). તો તેમણે કુલ કેટલા દિવસ તપસ્યા કરી?

(જવાબ: ૧. ૧૦૦, ૨. ૪૦૦ (લગભગ), ૩. ૧૦૨, ૪. ૭૫૦ મિલીલીટર, ૫. ૩૬૫,૦૦૦ દિવસ)

પ્રકરણ ૮: વાર્તા: સાચી મદદ (ચિત્રકથા શૈલી)



****પેનલ ૧:****

****દ્રશ્ય:**** તપસ્યામાં લીન ભગવાન આદિનાથ (ઋષભદેવ) શાંત ભાવે વનમાં વિચરણ કરી રહ્યા છે. તેમનું શરીર તપને કારણે કૃશ થઈ ગયું છે, પણ મુખ પર અદ્ભુત તેજ છે.

****લખાણ:**** દીક્ષા લીધા પછી ભગવાન ઋષભદેવ કઠોર તપસ્યા કરી રહ્યા હતા. તેમને આહાર લીધા વિના લગભગ ૪૦૦ દિવસ વીતી ગયા હતા, છતાં તેઓ આત્મ-ધ્યાનમાં સ્થિર હતા.

****પેનલ ૨:****

****દ્રશ્ય:**** ભગવાન હસ્તિનાપુર નગર પાસે પહોંચે છે. લોકો તેમને જોઈને ઓળખી જાય છે અને આશ્ચર્યચકિત થાય છે. તેઓ સમજી નથી શકતા કે પોતાના પૂર્વ રાજા અને હવે મુનિને શું ભેટ આપવી. કેટલાક લોકો સોનું, ચાંદી, હીરા, ઘોડા વગેરે લઈને આવે છે.

****લખાણ:**** લોકો પોતાના પ્રિય પૂર્વ રાજાને ઓળખી તો ગયા, પણ મુનિને શું આપવું જોઈએ, તે વિધિ તેઓ ભૂલી ગયા હતા. અજ્ઞાનવશ તેઓ તેમને કિંમતી વસ્તુઓ અને રાજસી સામગ્રી ભેટ કરવા લાગ્યા, જેમને ભગવાન મૌનપૂર્વક અસ્વીકાર કરી દેતા.

****પેનલ ૩:****

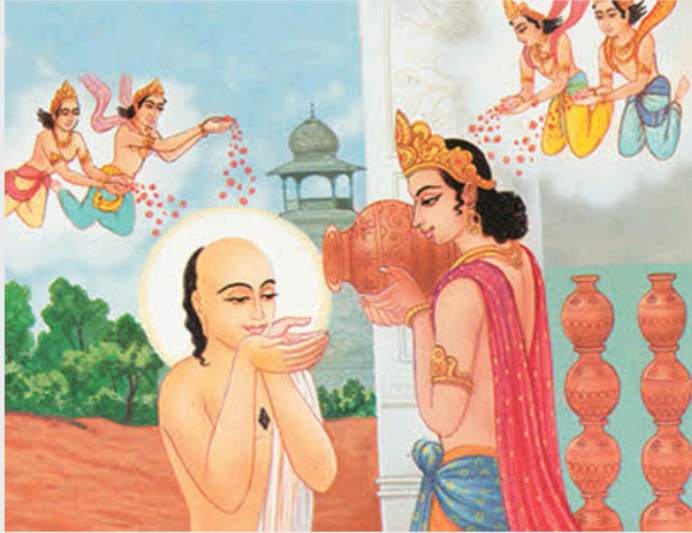
****દ્રશ્ય:**** મહેલની ઉપરની બારીમાંથી રાજકુમાર શ્રેયાંસ કુમાર ભગવાનને જુએ છે. તેમને જોતાં જ અપાર ભક્તિ ઉભરાય છે અને તેમને પોતાના પૂર્વ ભવનું જ્ઞાન (જાતિસ્મરણ જ્ઞાન) થઈ જાય છે.

****લખાણ:**** શ્રેયાંસ કુમારને તરત યાદ આવ્યું કે પાછલા જન્મોમાં પણ તેમણે મુનિઓને કઈ રીતે શુદ્ધ ભોજનનું દાન આપ્યું હતું. તેઓ સમજી ગયા કે ભગવાનને આ સમયે ભોજન (આહાર)ની જરૂર છે, નહીં કે આ સાંસારિક વસ્તુઓની.

****પેનલ ૪:****

****દ્રશ્ય:**** શ્રેયાંસ કુમાર ઝડપથી દોડીને નીચે આવે છે. તેમના સેવકોએ તાજી શેરડી પીલીને રસ કાઢ્યો છે. તેઓ સ્વયં તે શુદ્ધ શેરડીના રસથી ભરેલું પાત્ર લઈને ભગવાન સમક્ષ આવે છે અને અત્યંત ભક્તિ ભાવથી નવધા ભક્તિ પૂર્વક આહાર ગ્રહણ કરવાની વિનંતી કરે છે.

****લખાણ:**** શ્રેયાંસ કુમારે આદરપૂર્વક ભગવાનને ઈક્ષુરસ (શેરડીનો રસ) ગ્રહણ કરવાની વિનંતી કરી. તેમની આંખોમાં શ્રદ્ધા અને ભક્તિના આંસુ હતા.



****પેનલ ૫:****

****દ્રશ્ય:**** ભગવાન ઋષભદેવ પોતાની અંજલિ બનાવીને શાંત ભાવે શેરડીનો રસ ગ્રહણ કરી રહ્યા છે. શ્રેયાંસ કુમાર કૃતજ્ઞતાથી ઝૂકેલા છે. આકાશમાંથી દેવો ફૂલ વરસાવી રહ્યા છે અને 'અહો દાનં, અહો દાનં'નો ધ્વનિ કરી રહ્યા છે.

****લખાણ:**** ભગવાને શ્રેયાંસ કુમારનો શુદ્ધ અને વિધિપૂર્વક અપાયેલો આહાર ગ્રહણ કરી પોતાની લાંબી તપસ્યાનું પારણું કર્યું. દેવોએ જય-જયકાર કર્યો અને પાંચ દિવ્ય પ્રગટ કર્યા (વસ્ત્ર, પુષ્પ, સુગંધિત જળ વર્ષા, દુંદુભિ નાદ). આ રીતે શ્રેયાંસ કુમારે સાચી અને સમયોચિત મદદ કરીને અક્ષય પુણ્યનું ઉપાર્જન કર્યું.

****શીખ:**** સ્વાર્થ વિના, વિવેકપૂર્વક અને યોગ્ય સમયે કરાયેલી મદદ જ સાચી સેવા અને મહાન દાન છે. પાત્રને ઓળખીને, વિધિપૂર્વક દાન આપવું અત્યંત પુણ્યદાયી હોય છે.

પ્રકરણ ૯: કવિતા: શીખીએ આદિનાથથી

આદિનાથ ભગવાન અમારા, પહેલા તીર્થંકર પ્યારા.
નાભિરાય-મરુદેવીના, રાજદુલારા, નયન સિતારા॥

જ્યારે જગ ભૂલ્યું જીવન રાહ, કલ્પવૃક્ષની છોડી છાંહ.
ત્યારે પ્રભુએ કરુણા કરી, જીવવાની કળા શીખવી ખરી॥

જગને જીવતાં શીખવાડ્યું, કર્મયુગનો પાઠ ભણાવ્યો.
ખેતી, અક્ષર, શિલ્પ, કળાનું, સુંદર જ્ઞાન અમને અપાવ્યું॥

અહિંસાનું ધર મનમાં ધ્યાન, સત્ય વચનની રાખજે શાન.
ચોરી પાપ, ન કરતો ભાઈ, બ્રહ્મચર્યમાં છે સચ્ચાઈ॥

વસ્તુઓથી ન કરતો પ્યાર, એ જ અપરિગ્રહનો છે સાર.
તેમની શિક્ષા માનીએ સૌ, દૂર રહેશે દુઃખના ઘાવ, બનીશું ઉત્તમ ભાવ॥

પ્રકરણ ૧૦: કવિતા: આદિનાથ ભગવાન

અયોધ્યાના રાજા હતા, જગના પાલનહાર.
મરુદેવી માના નંદન, નાભિ પિતા આધાર॥

નીલાંજનાને જોઈ થયું, ક્ષણભંગુર જગનું જ્ઞાન.
મનમાં જાગ્યો વૈરાગ્ય, છોડ્યું રાજ સન્માન॥

છોડી દીધો સૌ રાજપાટ, બની ગયા એ અનગાર.
એક હજાર વર્ષ તપ કરીને, પામ્યા કેવળજ્ઞાન અપાર॥

ચારસો દિન વિણ આહાર, તપસ્યા કીધી ઘોર.
શ્રેયાંસે રસ પાયો ત્યારે, થયું ધર્મનું ભોર॥

ચાર સંઘની સ્થાપના કરી, દીધો ધર્મ ઉપદેશ.
સમવસરણમાં વાણી વરસી, મિટ્યા જગતના કલેશ॥

કૈલાશ પર્વતથી પામ્યા, મુક્તિનો પરમ પ્રદેશ.
જન્મ-મરણ દુઃખ દૂર કર્યા, રહ્યા ન કર્મ અવશેષ॥

વૃષભ (બળદ) જેમનું ચિહ્ન છે, આદિનાથ પ્રભુ નામ.
અમે સૌ બાળકો શ્રદ્ધાથી, કરીએ કોટિ પ્રણામ॥

પ્રકરણ ૧૧: ભગવાન આદિનાથના પૂર્વ ભવ: તીર્થંકર બનવાની યાત્રા

વ્હાલા બાળકો, શું તમે જાણો છો કે ભગવાન આદિનાથ હંમેશાથી ભગવાન નહોતા? તેઓ આપણા અને તમારા જેવા જ એક આત્મા હતા, જે જન્મ-મરણના ચક્રમાં ભ્રમણ કરી રહ્યા હતા. પરંતુ તેમણે ઘણા જન્મો સુધી સારા કર્મો કર્યા, તપસ્યા કરી અને પોતાના આત્માને શુદ્ધ કર્યો, ત્યારે જઈને તેઓ તીર્થંકર બન્યા. તીર્થંકર બનવું કોઈ એક જન્મનું કામ નથી, તે ઘણા જન્મોની સાધનાનું ફળ હોય છે. ચાલો, ભગવાન આદિનાથની આ અદ્ભુત યાત્રાના કેટલાક ખાસ પડાવો (પૂર્વ ભવો) વિશે જાણીએ:

1. **ભવ ૧: ધન સાર્થવાહ (વેપારી):** ઘણા સમય પહેલા, તેઓ ધન નામના એક દયાળુ વેપારી હતા. એકવાર યાત્રા દરમિયાન તેમની મુલાકાત કેટલાક જૈન મુનિઓ સાથે થઈ. તેમણે જોયું કે મુનિઓ કેટલા શાંત અને સહનશીલ છે. તેમણે ભક્તિપૂર્વક મુનિઓને ધીનું દાન આપ્યું. આ શુદ્ધ ભાવ અને દાનથી તેમને પહેલીવાર **સમ્યગ્દર્શન (સાચી શ્રદ્ધા)**ની પ્રાપ્તિ થઈ. અહીંથી તેમની મોક્ષ યાત્રાની શરૂઆત થઈ.



2. **ભવ ૨: દેવ (પહેલા દેવલોકમાં):** ધન સાર્થવાહનો જીવ પુણ્ય કર્મોના પ્રભાવથી મૃત્યુ પછી પહેલા સ્વર્ગ, એટલે કે સૌધર્મ દેવલોકમાં દેવ બન્યો. ત્યાં તેમણે દિવ્ય સુખો ભોગવ્યા.

3. **ભવ ૩: મહાબળ (રાજકુમાર/રાજા):** દેવલોકનું જીવન પૂર્ણ કરીને તેઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં રાજા ક્ષિતિકંઠના પુત્ર મહાબળ તરીકે જન્મ્યા. આ ભવમાં તેમણે રાજપાટ સંભાળ્યું, પરંતુ તેમના મનમાં આત્મ-કલ્યાણની ભાવના પ્રબળ હતી. તેમણે પોતાના મંત્રીઓ સાથે ધર્મ ચર્ચા કરી અને અંતે પોતાના પુત્રને રાજ્ય સોંપીને જૈન દીક્ષા લીધી.
4. **ભવ ૪: લલિતાંગ દેવ (પાંચમા દેવલોકમાં):** મહાબળ મુનિનો જીવ તપસ્યાના પ્રભાવથી પાંચમા દેવલોકમાં લલિતાંગ નામના દેવ બન્યો. ત્યાં પણ તેમણે ધર્મ ધ્યાન ચાલુ રાખ્યું.
5. **ભવ ૫: રાજા વજ્રજંઘ:** દેવલોકથી ચ્યવીને (જન્મ લઈને) તેઓ પૂર્વ વિદેહ ક્ષેત્રમાં રાજા વજ્રજંઘ તરીકે જન્મ્યા. તેમની રાણીનું નામ શ્રીમતી હતું. આ ભવમાં તેમણે સાધુઓની ખૂબ સેવા કરી અને ધર્મ પ્રત્યે ઊંડી આસ્થા રાખી. તેમણે પોતાની પત્ની સાથે મળીને ઘણા ધાર્મિક કાર્યો કર્યા.
6. **ભવ ૬: યુગલિયા (ઉત્તરકુરુમાં):** પુણ્યના પ્રભાવથી તેઓ ભોગભૂમિ ઉત્તરકુરુમાં યુગલિયા (જોડી રૂપે જન્મ લેનાર) બન્યા. અહીં કોઈ મહેનત વિના કલ્પવૃક્ષોથી જીવનની બધી જરૂરિયાતો પૂરી થઈ જતી હતી, પરંતુ ધર્મ સાધનાનો અવસર ઓછો હતો.
7. **ભવ ૭: જીવાનંદ વૈદ્ય:** ભોગભૂમિમાંથી નીકળીને તેઓ વૈદ્ય (ડૉક્ટર) જીવાનંદ તરીકે જન્મ્યા. તેઓ ખૂબ ગુણી અને દયાળુ વૈદ્ય હતા અને કોઈ ભેદભાવ વિના સૌની ચિકિત્સા કરતા હતા. તેમણે ઘણા લોકોને સ્વસ્થ કર્યા અને ખૂબ પુણ્ય કમાયું.
8. **ભવ ૮: દેવ (દસમા દેવલોકમાં):** વૈદ્ય જીવાનંદનો જીવ પુણ્ય કર્મોથી દસમા સ્વર્ગ, એટલે કે અચ્યુત દેવલોકમાં દેવ બન્યો.
9. **ભવ ૯: વજ્રનાભ (ચક્રવર્તી પુત્ર/રાજા):** દેવલોકનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી તેઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ચક્રવર્તી વજ્રસેનના પુત્ર રાજકુમાર વજ્રનાભ તરીકે જન્મ્યા. તેઓ સ્વયં પણ પછીથી ચક્રવર્તી રાજા બન્યા. આ ભવમાં તેમણે રાજપાટનું સુખ ભોગવ્યું, પણ તેમનું મન વૈરાગ્યમાં રમતું રહ્યું. તેમણે પોતાના પિતા અને અન્ય મુનિઓ પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો અને અંતે પોતાના પુત્રને રાજ્ય સોંપીને દીક્ષા લીધી. **આ જ ભવમાં તેમણે કઠોર તપસ્યા કરીને 'તીર્થંકર નામ કર્મ'નો બંધ કર્યો**, જેનાથી એ નિશ્ચિત થઈ ગયું કે તેઓ ભવિષ્યમાં તીર્થંકર બનશે.
10. **ભવ ૧૦: દેવ (સર્વાર્થસિદ્ધિ વિમાનમાં):** તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધ્યા પછી વજ્રનાભ મુનિનો જીવ મૃત્યુ પામીને સૌથી ઊંચા સ્વર્ગ, 'સર્વાર્થસિદ્ધિ મહાવિમાન'માં અહમિન્દ્ર દેવ બન્યો. અહીં જન્મ-મૃત્યુનું દુઃખ નથી હોતું અને અહીંથી જીવ સીધો મનુષ્ય ભવ લઈને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરે છે.
11. **ભવ ૧૧: ભગવાન ઋષભદેવ:** સર્વાર્થસિદ્ધિથી ચ્યવીને તેઓ અંતિમ ભવમાં આપણા પ્રથમ તીર્થંકર ભગવાન ઋષભદેવ તરીકે અયોધ્યામાં જન્મ્યા, જેમની ગાથા આપણે પ્રકરણ ૧માં વાંચી.
- આ રીતે, ઘણા જન્મોની કઠિન સાધના, તપસ્યા, દાન, સેવા અને શુદ્ધ ભાવનાઓ પછી તેઓ ભગવાન આદિનાથ બન્યા અને આપણને મોક્ષનો માર્ગ બતાવ્યો. તેમની આ યાત્રા આપણને શીખવે છે કે સારા કર્મો અને સાચી લગનથી કોઈપણ આત્મા પરમાત્મા બની શકે છે.